TEI THAILAND ENVIRONMENT INSTITUTE
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

ข้อเสนอ TEI
ปรับเพื่ออยู่ รู้เพื่อรอด

สามวิกฤตสิ่งแวดล้อมโลก สู่การเปลี่ยนผ่านเชิงระบบของประเทศไทย

ข้อเสนอ TEI: ปรับเพื่ออยู่ รู้เพื่อรอด
สามวิกฤตสิ่งแวดล้อมโลก สู่การเปลี่ยนผ่านเชิงระบบของประเทศไทย

จัดทำโดย คณะทำงานวิชาการ งานสัมมนาวิชาการ 33 ปี TEI
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

ออกแบบ งานสื่อสารองค์กร สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

ปีที่เผยแพร่ พ.ศ. 2569

การอ้างอิงเอกสาร :
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2569). ข้อเสนอ TEI: ปรับเพื่ออยู่ รู้เพื่อรอด
สามวิกฤตสิ่งแวดล้อมโลก สู่การเปลี่ยนผ่านเชิงระบบของประเทศไทย.
เข้าถึงได้จาก : https://www.tei.or.th/th/publication_free.php

เมื่อเราเข้าสู่สามวิกฤต สิ่งแวดล้อมโลก

ท่ามกลางโลกที่กำลังเผชิญกับสามวิกฤตสิ่งแวดล้อมครั้งใหญ่ การแก้ไขปัญหาแบบแยกส่วนอาจไม่เพียงพออีกต่อไป เวทีสัมมนาวิชาการครบรอบ 33 ปี สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (TEI) เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2569 ซึ่งได้เปิดพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และมุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมงานหลากหลายสาขา เกือบ 800 คน เพื่อชวนสังคมไทยร่วมกันตั้งคำถามว่า เราจะออกแบบอนาคตของประเทศอย่างไร ให้สามารถรับมือกับความท้าทายที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น

รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลจากงานสัมมนาวิชาการ 33 ปี TEI
29 พฤษภาคม 2569 ณ โรงแรมอัศวิน แกรนด์ คอนเวนชัน กรุงเทพมหานคร

CLIMATE
CHANGE

1

วิกฤตสภาพภูมิอากาศ
(Climate Crisis)

ได้กลายเป็นความเสี่ยงสำคัญระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศอย่างชัดเจน อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้เกิดสภาพอากาศสุดขั้ว (Extreme Weather) ที่มีความถี่และความรุนแรงมากขึ้น ทั้งคลื่นความร้อน ภัยแล้ง น้ำท่วมฉับพลัน พายุรุนแรง และระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น สำหรับประเทศไทยแม้จะมีสัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกไม่ถึงร้อยละ 1 ของโลก แต่กลับเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความเปราะบางสูงต่อผลกระทบดังกล่าว โดยหลายพื้นที่ต้องเผชิญกับภาวะ **“ต้นปีแล้ง กลางปีท่วม”** ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรม ความมั่นคงทางน้ำ สุขภาพของประชาชน และเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว ขณะที่การประเมินทางเศรษฐกิจชี้ว่า หากไม่มีการปรับตัวอย่างเป็นระบบ ประเทศไทยอาจเผชิญความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลในอีกไม่ช้า

BIODIVERSITY COLLAPSE

2

วิกฤตความหลากหลายทางชีวภาพ
(Biodiversity Loss)

เห็นได้จากความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคทั่วโลก จากการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การตัดไม้ทำลายป่า มลพิษ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศกว่าครึ่งหนึ่งยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานสำคัญ ไม่ว่าการเกษตร อาหาร และการท่องเที่ยว จึงเป็นความเสี่ยงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ในประเด็นนี้ ได้มีข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการลงทุนเพื่อธรรมชาติ ไม่ใช่ภาระทางงบประมาณ แต่เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับการปล่อยให้เสื่อมโทรมแล้วค่อยแก้ไข ซึ่งมักมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า

POLLUTION
CHALLENGES

3

วิกฤตมลพิษ
(Pollution Challenge)

ได้ทวีความรุนแรงและขยายตัวจากระดับท้องถิ่นสู่ความท้าทายในระดับโลก โดยเฉพาะมลพิษทางอากาศ ขยะพลาสติก และมลพิษข้ามพรมแดน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพประชาชน ระบบนิเวศ และเศรษฐกิจของประเทศ สำหรับประเทศไทย ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก $PM_{2.5}$ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง ภาคการคมนาคม อุตสาหกรรม และหมอกควันข้ามแดน ขณะเดียวกันประเทศไทยยังเป็นหนึ่งในประเทศที่มีปริมาณขยะพลาสติกหลุดรอดสู่ทะเลในระดับสูง ส่งผลให้เกิดการสะสมของไมโครพลาสติกในห่วงโซ่อาหาร ขณะที่โลกยังได้กำหนดมาตรการและกติกาสิ่งแวดล้อมใหม่ที่เข้มงวดมากขึ้น ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการค้า การลงทุน และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทำให้การจัดการมลพิษไม่ได้เป็นเพียงประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมอีกต่อไป

วิกฤตเชื่อมโยงกัน
จึงไม่สามารถแก้ไขแบบแยกส่วนได้

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและปัญหามลพิษ จะถูกกล่าวถึงในฐานะความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน แต่ในความเป็นจริง วิกฤตทั้งสามประการมีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด จนกลายเป็น **“วงจรป้อนกลับ”** ที่ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้เร่งให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม เกิดภัยพิบัติที่รุนแรงขึ้น และลดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

ขณะเดียวกัน การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพทำให้ธรรมชาติสูญเสียความสามารถในการกักเก็บคาร์บอน ดูดซับมลพิษ และรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ส่วนปัญหามลพิษ ทั้งฝุ่นละออง ขยะพลาสติก สารเคมี และของเสียจากกิจกรรมของมนุษย์ ก็ยิ่งเร่งการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และเพิ่มการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่ชั้นบรรยากาศ ส่งผลให้วิกฤตสภาพภูมิอากาศทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

ความเชื่อมโยงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาแบบแยกส่วนหรือมุ่งเน้นเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่งไม่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดสู่การบริหารจัดการเชิงระบบที่บูรณาการการดำเนินงานด้านสภาพภูมิอากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพและมลพิษเข้าด้วยกัน พร้อมเชื่อมโยงมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและเสริมสร้างความยืดหยุ่นให้กับประเทศไทยในระยะยาว ภายใต้บริบทโลกที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากขึ้นทุกขณะ

จากการแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง
ต้องเปลี่ยนผ่านสู่การทำงานเชิงระบบ

ท่ามกลางความท้าทายจากสามวิกฤตสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งการเปลี่ยนผ่านเชิงระบบ โดยเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีคิดจากการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ สู่การจัดการที่สาเหตุของปัญหา **“ลดแรงกดดันต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นทาง”** ใช้ข้อมูล วิทยาศาสตร์ และองค์ความรู้ เป็นฐานในการตัดสินใจและการวางแผนระยะยาว ควบคู่กับการเปลี่ยนจากการทำงานแบบแยกส่วนไปสู่การบูรณาการนโยบายด้านสภาพภูมิอากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพและมลพิษ ให้เป็นวาระของประเทศที่ถ่ายทอดสู่ระดับท้องถิ่นและองค์กร

ขณะเดียวกัน ประเทศไทยต้องปรับมุมมองจากการมองสิ่งแวดล้อมเป็นภาระสู่การมองเป็นโอกาส **“การสร้าง เศรษฐกิจสีเขียว การลงทุนเพื่อธรรมชาติและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน”** ผ่านการขับเคลื่อนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนจากทุกภาคส่วน โดยใช้ **“กลไกทางการเงินที่ยั่งยืน”** ในการเร่งการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว ผ่านการระดมทุน การสร้างแรงจูงใจและการสนับสนุนการลงทุนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส และสร้างอนาคตที่มีความยืดหยุ่นและยั่งยืนให้กับประเทศไทย

5 วาระสำคัญ ของประเทศไทยในทศวรรษนี้

01 เร่งสร้างภูมิคุ้มกัน ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้กลายเป็นความเสี่ยงสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางอาหาร น้ำ พลังงาน และสุขภาพของประชาชนประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกัน และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัว (Climate Adaptation) ควบคู่ไปกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Climate Mitigation) โดยเชื่อมโยงการดำเนินงานตั้งแต่ระดับนโยบายสู่ระดับพื้นที่ พร้อมเตรียมความพร้อมของภาคธุรกิจ แรงงาน และชุมชนให้สามารถรับมือกับความเสี่ยงจากสภาพอากาศสุดขั้วที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

02 ฟื้นฟูและลงทุนเพื่อธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศถือเป็นทุนพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านอาหาร น้ำ สุขภาพ และเศรษฐกิจ ประเทศไทยจึงต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และลงทุนเพื่อธรรมชาติ (Nature-positive Investment) มากกว่าการแก้ไขปัญหาภายหลังที่มีต้นทุนสูงกว่าในระยะยาว ควบคู่กับการยกระดับบทบาทของธรรมชาติให้เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเชิงนโยบาย และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต

03 ป้องกันและจัดการปัญหาที่ต้นทาง

การจัดการมลพิษในอนาคตจำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านจากการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ไปสู่การป้องกันและลดการเกิดมลพิษตั้งแต่แหล่งกำเนิด ทั้งปัญหาฝุ่น $PM_{2.5}$ ขยะพลาสติก ขยะอาหาร น้ำเสีย และสารมลพิษรูปแบบใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการบริโภค การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน การลดการเผาในที่โล่ง และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม และลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในระยะยาว

5 วาระสำคัญ ของประเทศไทยในทศวรรษนี้

04 ยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

กระแสการค้าและการลงทุนของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ประเทศไทยจึงต้องเร่งปรับตัวให้สอดคล้องกับกติกาใหม่ของโลก ทั้งด้าน ESG, CBAM, EUDR, EPR, Thailand Taxonomy และการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค นักลงทุน และคู่ค้า พร้อมทั้งใช้โอกาสนี้ในการผลักดันเศรษฐกิจสีเขียวและยกระดับภาคการผลิตของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในระยะยาว

05 พัฒนาทักษะสีเขียว ใช้วิทยาศาสตร์ และข้อมูลขับเคลื่อนประเทศ

การรับมือกับสามวิกฤตสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยการตัดสินใจบนฐานข้อมูล หลักฐานเชิงประจักษ์ และองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการวางแผน การติดตามประเมินผล และการตัดสินใจเชิงนโยบายในทุกระดับ ตลอดจนพัฒนาทักษะสีเขียว (Green Skills) และสร้างระบบนิเวศแห่งนวัตกรรมที่จะช่วยขับเคลื่อนประเทศไทยสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ เศรษฐกิจสีเขียว และการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม

“

ข้อสรุปจากเวทีการสัมมนาครบรอบ 33 ปี TEI ในปี 2569 นี้
สะท้อนให้เห็นว่า วิกฤตสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ
และปัญหามลพิษ ไม่ใช่ความท้าทายที่เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นวิกฤตเชิงระบบที่เชื่อมโยง
และส่งผลกระทบต่อกัน การรับมือกับความท้าทายดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยการเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่
ทั้งในระดับนโยบาย เศรษฐกิจ การผลิต การบริโภค และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและนำพาประเทศไทยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

”